

А. Г. Лотарєв,

начальник управління міжнародного співробітництва
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,
м. Київ

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ

Визначено сутність базових понять інноваційної сфери «інновація», «інноваційна діяльність», «державна інноваційна політика». Запропоновано шляхи формування інституційної системи державної підтримки інноваційної діяльності регіону.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність регіону, інноваційна політика, державна підтримка.

В умовах формування ринкових відносин найважливішою складовою проведеної на державному рівні політики є створення ефективно функціонуючого механізму підтримки інноваційної діяльності. У цьому зв'язку стає обґрунтованим посилення ролі й значущості впроваджуваних інноваційних рішень у різних галузях і сферах діяльності. Активізація розвитку інноваційної діяльності є однією з основних умов прискореного соціально-економічного зростання в Україні. При цьому інтенсифікація інноваційної діяльності повинна сприяти також і модернізації національної економіки, що дозволить підвищити рівень конкурентоспроможності продукції, що випускається.

Зазначимо, що для соціально-економічного розвитку країни в стратегічній перспективі наявність сучасної інноваційної системи стає визначальною в процесі прийнятих управлінських рішень на різних рівнях влади. При цьому необхідно враховувати, що інноваційний розвиток має набувати упорядкованого характеру і сприяти підвищенню якості інституційного середовища. У свою чергу, на вирішення даної проблеми спрямовані диверсифікація економіки, зміна її індустріально-сировинної структури, підвищення підприємницької активності. На нашу думку, в сучасних умовах розвиток інноваційного комплексу, який формується, повинен базуватися на необхідній ресурсній основі, що сприяє модернізації діючих інститутів, впровадженню нових зв'язків, розширенню

наявного інструментарію, оскільки досягнення поставленої мети стає важковиконуваним завданням без формування організаційно-правових механізмів підтримки інноваційного розвитку.

Зазначимо при цьому, що розвиток інститутів впливає і лежить в основі розробки та практичної реалізації механізмів інноваційної системи. Залежно від напрямків діяльності того чи іншого інституту: технологічного, правового, регулятивного, визначаються подальші напрямки розробки інноваційної системи, спроможної враховувати всі зазначені складові, або базуватися тільки на деяких з них для досягнення поставленої мети.

Основним ресурсом, який використовується для реалізації нової парадигми соціально-економічного розвитку, є інновації як втілена форма чистого знання [1, с. 41]. На думку українських вчених (Л. Антонюк, В. Бабак, В. Богачов, В. Герасимчук, В. Гончаров, Т. Гончарова, В. Марченко, Н. Ткачова, В. Ткаченко), визначальним напрямом при переході до постіндустріального суспільства є формування економіки інноваційного типу, де провідну роль відіграє науково-технічний прогрес та інтелектуалізація основних факторів виробництва [2–5].

Однак інноваційна складова постіндустріальної економіки не повинна ґрунтуватися винятково на технократичних принципах. Їй властива і гуманізаційна спрямованість. У даному контексті Е. Тоффлер підкреслював, що нова економіка обов'язково повинна підтримувати рівновагу з біосферою, виробляти адекватні підходи до прогресу, природи та еволюції, враховувати їхній зворотний взаємозв'язок. І як наслідок, причини постіндустріальної революції слід шукати не лише в технологічних зрушеннях, але й в культурних процесах суспільного розвитку [6, с. 566, 571].

Таким чином, національні конкурентні переваги країни та її економічне зростання нерозривно пов'язані з інноваційною активністю національних виробництв. На думку М. Портера, головна причина стійкої національної переваги полягає саме в удосконаленні та впровадженні нововведень [7, с. 35, 745].

Таким чином, на даному етапі перед вченими стоїть завдання максимально ефективного використання наявного наукового потенціалу та формування інституційної системи державної підтримки інноваційної діяльності регіону.

Мета статті – визначення шляхів формування інституційної системи державної підтримки інноваційної діяльності регіону.

До того як обґрунтовувати та розробляти шляхи формування інституційної системи державної підтримки інноваційної діяльності регіону, що є предметом даного дослідження, а також з метою об'єктивного і однозначного оперування поняттями, необхідно розкрити сутність таких базових понять інноваційної сфери, як «інновація», «інноваційна діяльність» і «державна інноваційна політика», а також установити галузь юрисдикції органів влади в регулюванні інноваційного розвитку.

У світовій економічній літературі немає загальноприйнятого усталеного визначення поняття «інновація». Введений на початку ХХ ст. Й. Шумпетером у науковий обіг цей термін, який він розумів як нову науково-організаційну комбінацію виробничих факторів, мотивовану підприємницьким духом [8, с. 169], сьогодні в науковій літературі трактується широко. Наприклад, А. Анчишкин і Ю. Яковець при визначенні інновації роблять акцент на понятті новизни, тим самим підкреслюючи її прямий зв'язок з науково-технічними нововведеннями, і розглядають інновацію як внесену технологічну зміну [9-10].

Н. Ткачова, Т. Гончарова, В. Марченко трактують «інновацію» як «...кінцевий результат упровадження новизни з метою зміни об'єкта управління і отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту» [4, с. 18]. Такої ж думки дотримується Л. Антонюк [5].

Б. Санто [11], Б. Твісс [12] «інновацію або нововведення» трактували як техніко-економічний процес, в якому відбувається застосування наукових знань і винаходів з метою поліпшення технологій і одержання додаткового прибутку, доходу.

Відповідно до міжнародних підходів «інновація» визначається як кінцевий результат інноваційної діяльності, що набув втілення у вигляді нового

або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу, використовуваного в практичній діяльності [13, с. 38].

Деякі автори трактують поняття «інновація» як «...сукупність послідовних дій щодо трансформації ідей (у вигляді результатів науково-дослідних робіт, інженерно-технічних, підприємницьких і управлінських рішень) у передові розробки й технологічні процеси для створення нових або вдосконалення (поліпшення) товарів і послуг, які користуються попитом на ринку» [14, с. 110].

Якомога повно різноманітність підходів, використовуваних для визначення інновацій, розкривається за допомогою їхньої класифікації. У цьому плані певний інтерес становить класифікація А. Пригожина, який як відмінні ознаки інновацій використовує: поширеність, місце у виробничому циклі, наступність, охоплення очікуваної частки ринку і ступінь новизни (рис. 1) [15, с. 270–275].

За поширеністю: <i>поодинокі дифузні</i>	За наступністю: <i>заміщають, скасовують, зворотні, відкривають</i>	За інноваційним потенціалом і ступенем новизни : <i>радикальні, комбінаторні, вдосконалюючі</i>
Класифікаційні ознаки		
За місцем у виробничому циклі: <i>сировинні, продуктові, забезпечувальні</i>	За охопленням очікуваної частки ринку: <i>локальні, системні, стратегічні</i>	

Рис. 1. Класифікація інновацій

Однак виокремлені ним класифікаційні ознаки не є належною мірою системними. Так, вельми непереконливим виглядає використання ознаки «спадкоємності» або виокремлення з продуктових інновацій сировинних. Адже сировина є хоча і проміжним, але все ж продуктом. Крім того, в даній класифікації не враховуються масштаб використання інновацій, а також стадії виробничого циклу, на яких вони були створені.

Таким чином, інновацію розуміють як будь-які технічні, організаційні, економічні та управлінські зміни, які призводять до прискорення процесу розширеного суспільного відтворення, появи нового або вдосконаленого технологічного процесу, використовуваного в практичній діяльності, практичне втілення результатів науково-технічного прогресу, комерційне використання та досягнення економічного ефекту.

На основі проведеного нами аналізу можна дійти таких узагальнюючих висновків:

– визначення поняття «інновація» мають різновекторний і не завжди науково обґрунтований характер. Вони не узгоджуються з іншими поняттями інноваційної галузі;

– інновації обов'язково повинні розглядатися в межах їхнього життєвого циклу, оскільки у вигляді нововведення вони існують у всьому його інтервалі (наукова ідея, патент, ліцензія, технологія, продукт кінцевого споживання);

– визначення поняття «інновація» повинно мати узагальнений, універсальний вигляд.

Інноваційною є діяльність, спрямована на розробку, комерціалізацію, впровадження та практичне використання інновацій. Оскільки основне призначення державної інноваційної політики – регулювання інноваційної діяльності, то предметом даного дослідження є створення науково обґрунтованої бази для розробки механізму її цілепокладання.

Виходячи з того, що регіональна інноваційна політика є комплементарною складовою загальної політики держави у галузі інновацій, необхідно розглянути підходи до змісту останньої.

П. Завлін характеризує інноваційну політику як *«частину соціально-економічної політики, що визначає цілі та пріоритети інноваційної стратегії і механізм її реалізації органами державної влади»* [16, с. 21]. Однак наведене визначення є надто загальним і залишає поза увагою інтегруючу функцію інноваційної політики, яка полягає в об'єднанні науково-технічної та виробничих галузей.

На наш погляд, державну інноваційну політику слід розглядати як складову державної наукової і технічної політики, а також її впровадження у виробництво та її комерціалізацію.

Перевага даного погляду полягає в тому, що він дає повне уявлення про цілі, завдання та структуру інноваційної політики. Причому головний акцент робиться на необхідній умові успішного інноваційного розвитку країни – реалізації політики, що сполучає виробничий і науковий сектори. У даному контексті сфери розподілу наявних владних повноважень можуть виглядати наступним чином (рис. 2).

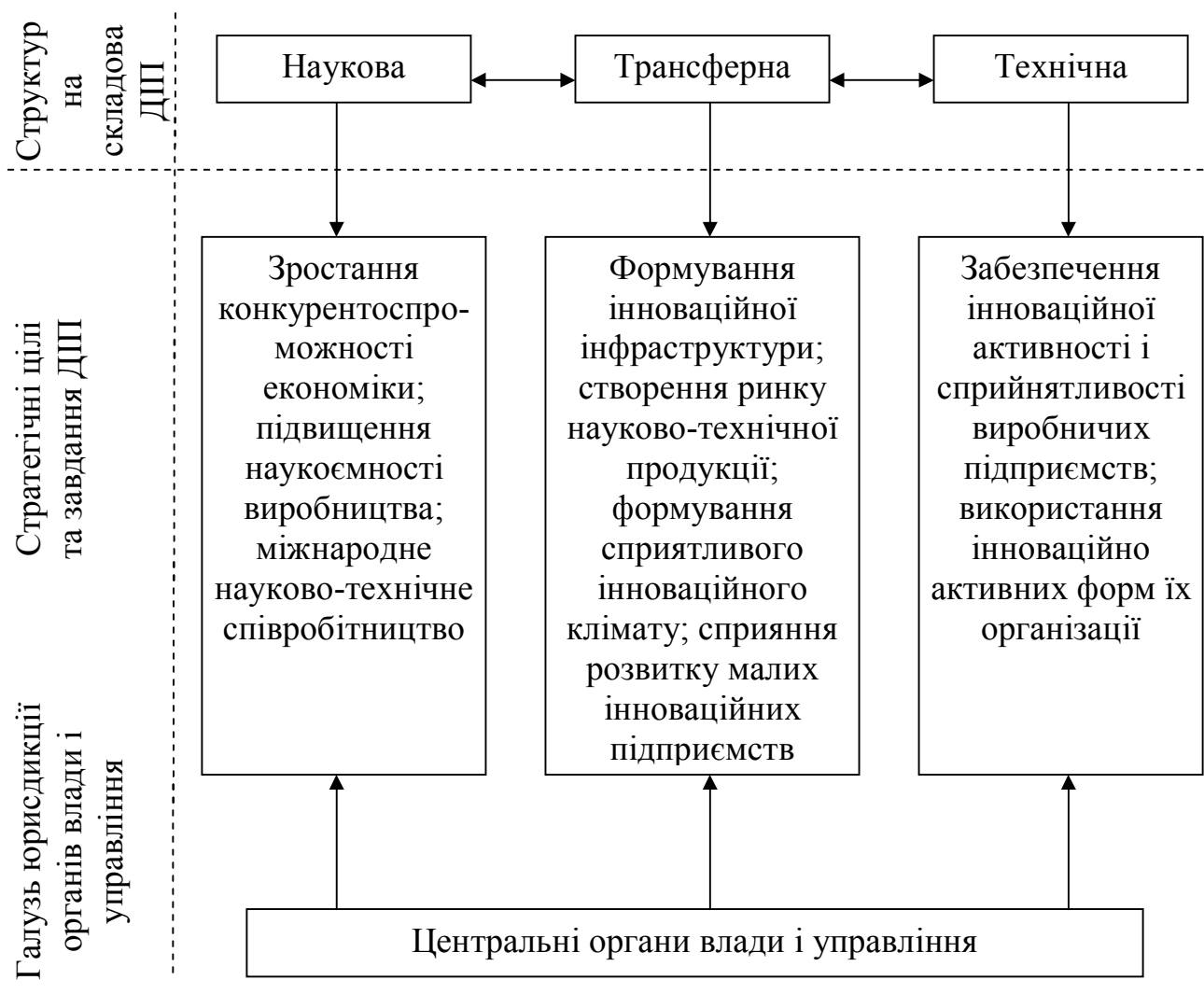

Рис. 2. Державна інноваційна політика

Як видно з рис. 2, центральні органи влади і управління можуть бути визначені і як загальнокоординуючі (плануючі), і як цілком конкретно

спрямовані, наприклад, на фінансування та організацію наукової роботи, формування правового поля для проведення інноваційної діяльності, участь в інноваційних проектах національного значення та ін. Галузевим міністерствам і відомствам відводиться головна роль в організації виконання державних програм техніко-технологічної модернізації виробництв, перспективному плануванні їхнього розвитку, сприянні міжнародному науково-технічному співробітництву.

Регіональний зріз державної інноваційної політики повинен передусім вирішувати питання створення інноваційної інфраструктури, формування сприятливого інноваційного клімату та забезпечувати реалізацію інноваційно орієнтованих проектів локального рівня, сприяти розвитку малого інноваційного підприємництва.

Організація процесу інноваційного розвитку повинна бути суворо регламентована і на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки контролюватися на державному рівні влади за допомогою спеціально створених цільових організаційних структур за вирішенням пріоритетних науково-технічних проблем.

У даний час особливого значення, на наш погляд, набуває державне регулювання інноваційних процесів, що відбуваються в нашій країні. Слід підкреслити, що у сучасних умовах розвитку інноваційної діяльності державне регулювання має визначатися організаційно-правовими положеннями, уточнюючими умови функціонування та взаємодії всіх учасників інноваційних процесів.

Для активізації інноваційної діяльності необхідним, на нашу думку, є підвищення рівня мотивації окремих учасників інноваційної діяльності, що дозволить залучати до даного сектора економіки необхідні ресурси, насамперед фінансові.

Контроль за реалізацією визначених на державному рівні директив у напрямку розвитку інноваційних процесів, що відбуваються в нашій країні, є завершальним етапом виконання функцій управління, при цьому будучи

основою для складання прогнозу на наступний часовий період при розвитку інноваційної діяльності.

Таким чином, удосконалення механізму державної підтримки інноваційної діяльності має набути комплексного характеру; розміри і форма державної участі в реалізації інноваційних проектів залежать від самих інноваційних програм, планованих результатів, а також кон'юнктури ринку та особливостей розвитку того чи іншого суб'єкта господарювання, який бере участь в інноваційному розвитку, сфери або галузі діяльності; в основі здійснюваних інноваційних процесів повинен лежати комплексний аналіз сучасного стану і тенденцій розвитку світового ринку інновацій.

Список використаних джерел:

1. *Марков А. В.* Экономика постиндустриального общества / А. В. Марков // Наука и инновации. – 2007. – № 2. – С. 40-41.
2. *Герасимчук В. Г.* Стратегічне управління підприємством. Графічне моделювання : навч. посіб. / В. Г. Герасимчук. – К. : КНЕУ, 2000. – 360 с.
3. Инвестиционные и инновационные процессы в АПК Украины в условиях аграрной реформы : монография / В. Г. Ткаченко, В. И. Богачев, В. Н. Гончаров, В. Н. Бабак и др. ; под общ. ред. В. Г. Ткаченко, А. И. Богачева. – Луганск : Книжковий світ, 2010. – 272 с.
4. Ткачова Н. М. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. / Н. М. Ткачова, Т. А. Гончарова, В. Н. Марченко. – Донецьк : ВІК, 2007. – 180 с.
5. *Антонюк Л. Л.* Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізація : монографія / Л. Л. Антонюк. – К. : КНЕУ, 2003. – 394 с.
6. *Тоффлер Э.* Третья волна / Э. Тоффлер ; пер. с англ. – М. : ООО «Изд-во АСТ», 2002. – 776 с.
7. *Портер М.* Международная конкуренция / М. Портер ; пер. с англ. под ред. и с предисл. В. Д. Щетина. – М. : Междунар. отношения, 1993. – 896 с.
8. *Шумпетер Й.* Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 454 с.
9. *Анчишкин А. И.* Наука – Техника – Экономика / А. И. Анчишкин. – М. : Экономика, 1989. – 383 с.
10. *Яковец Ю. В.* Ускорение научно-технического прогресса: теория и экономический механизм / Ю. В. Яковец. – М. : Экономика, 1988. – 335 с.
11. *Санто Б.* Инновации как средство экономического развития / Б. Санто. – М. : Прогресс, 1990. – 295 с.
12. *Твисс Б.* Управление научно-техническими нововведениями / Б. Твисс. – М. : Экономика, 1989. – 310 с.
13. *Пашута М. Т.* Інновації: понятійно-термінологічний апарат, економічна сутність та шляхи стимулювання : навч. посіб. / М. Т. Пашута, О. М. Шкільнюк. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 118 с.
14. *Шпикуляк О. Г.* Етапність інноваційного процесу та оцінка ефективності інноваційної діяльності / О. Г. Шпикуляк, С. О. Тивончук, С. В. Тивончук, О. М. Супрун // Економіка АПК. – 2011. – № 12. – С. 109–116.
15. Инновационный менеджмент : справ. пособие / под ред. П. Н. Завлина, А. К.

Казанцева, Л. Э. Миндели. – М. : Центр исследований и статистики науки, 1998. – 567 с.

16. Авсянников Н. М. Инновационный менеджмент : учеб. пособие / Н. М. Авсянников. – М. : Изд-во Росс. ун-та дружбы народов, 2002. – 175 с.

Lotarev A. G. Formation of the institutional system of state support of innovative activity in the region.

The essence of the basic concepts of innovation sphere: «innovation», «innovation activity», «state innovation policy». The ways of formation of the institutional system of state support of innovative activity in the region.

Key words: innovation, innovative activity in the region, innovation policy, government support.

Лотарев А. Г. Формирование институциональной системы государственной поддержки инновационной деятельности региона.

Определена сущность базовых понятий инновационной сферы: «инновация», «инновационная деятельность», «государственная инновационная политика». Предложены пути формирования институциональной системы государственной поддержки инновационной деятельности региона.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность региона, инновационная политика, государственная поддержка.